IN MEMORIAM
PROF. L. RUTTEN EN TWEE ZIJNER LEERLINGEN

DOOR

DR. P. WAGENAAR HUMMELINCK

Een opvallend groote hoogleeraarskamer — voormalige practicumzaal voor tandheelkundige studenten — in het Geologisch-Mineralogisch Instituut op de Oude Gracht in Utrecht — met in het midden en langs de wanden tafels, met een wisselende uitstalling van gesteenten en fossielen, geologische kaarten, volgetypte vellen en foto's — en ergens ver weg, in den hoek bij het raam, een met papieren overladen lessenaar, waarachter professor RUTTEN welwillend oprijst om zijn bezoeker welkom te heeten.

Snelle voetstappen door de ruime, steenen gangen van het oude gebouw; een opgewekt fluiten, soms een vrolijk gezang, dat plotseling eindigt met een galmenden roep om den amanuensis: „Jóhan!”

De gezellige refereercolleges op Maandagochtend, waar „de baas” steevast binnenkwam met een kistje zware sigaren onder den arm: voor de liefhebbers.

De lange Donderdag-avondcolleges over „de West”, waarin nauwkeurig werd nagegaan wat er uit de talrijke geologische geschriften over dit gebied nu wèrkelijk aan belangrijke gegevens te halen viel.

De besprekingen bij hem thuis, waar het zorgvuldig uitgewerkte plan voor de „Eerste Utrechtsche Antillen-Excursie” met de deelnemers werd doorloopen.

En dan deze excursie zelf! De Baas altijd even zonnig en energiek, in alles belangstellend en van vele dingen intens genietend; ons als een vaderlijken vriend, glimlachend en toch streng op onze plichten wijzend en, na een mindergeslaagden dag, de vraag stellend: „Are you downhearted?” — „No!” gilden we dan natuurlijk in koor, en ziet, onze neerslachtigheid wàs dan ook op eens verdwenen!

LOUIS MARTIN ROBERT RUTTEN werd op 4 Juni 1884 te Maas-tricht geboren ¹⁾. Hij genoot zijn opleiding aan H.B.S. en Univer-

¹⁾ Mijn dank aan dr TH. RAVEN en prof. dr ir J. I. J. M. SCHMUTZER, die mij — ter verkrijging van enkele noodzakelijke gegevens — de manuscripten van hun herdenkingsartikelen in het *Tijdschr. Nederl. Aardr. Gen.* (2) 63, 129-132 (met portret) en *Geol. en Mijnb.* (n.s.) 7 afstonden.

siteit te Utrecht, legde in 1907 (met lof) zijn doctoraal examen af en promoveerde op 14 Mei 1909 (eveneens cum laude) op een proefschrift over „Die diluvialen Säugetiere der Niederlande”.

Kort daarop trad hij in het huwelijk met CATHARINA JOHANNA PEKELHARING, die zelf te Utrecht in de plant- en dierkunde was gepromoveerd, en die hem gedurende zijn gansche leven op vele tochten in onherbergzame streken en op talrijke excursies trouw terzijde zou staan. Samen vertrokken zij naar Borneo, waar petroleumterreinen moesten worden onderzocht. Eerst op een door hem op meesterlijke wijze georganiseerde expeditie naar Ceram (1917–1919) kreeg hij gelegenheid zich geheel te wijden aan zuiver wetenschappelijk veldwerk.

Nauwelijks in het Vaderland teruggekeerd, zond men hem naar Argentinië, daarna naar Cuba en Mexico en tenslotte naar Perú.

In November 1921 werd hij, als opvolger van zijn ouden leermeester C. E. A. WICHMANN, geroepen tot de vervulling van de onmenselijk zware taak van hoogleeraar in de geologie, palaeontologie, mineralogie en kristallografie. In zijn intreerede, op 16 Januari 1922, welke handelde over „Natuurwetenschappelijke opleiding en maatschappelijke werkkring” ontvouwde de nieuwe hoogleeraar een studieprogramma, dat getuigde van een helder inzicht in de eischen welke het maatschappelijk leven aan de geologen stelt. Tot het laatste bleef hij deze opvattingen getrouw.

De excursies waren voor zijn onderwijs van zeer groot belang. Naast enkele kleinere uitstapjes werden dikwijls twee groote excursies per jaar georganiseerd om de studenten in de geologie, biologie en geografie door eigen aanschouwing met de geologische gegevens en problemen van bepaalde streken te laten kennis maken. Steeds weer nieuwe gebieden voor proefschriften werden gevonden in streken waar de jonge geologen tevens aan het werk in groote hitte konden wennen en zich aldus bekwamen voor hun loopbaan in de tropen.

Dit opdoen van tropenervaring was een van de redenen welke hem — nadat in 1927 zijn voordrachten over Oost-Indië waren verschenen — deden besluiten tot het organiseren van zijn groote excursies met studenten naar West-Indië, in 1930, 1933 en 1939.

RUTTEN was een voortreffelijk en onvermoeibaar veldgeoloog en ook om zijn andere eigenschappen, een idealen excursie-leider! Steeds was hij zijn leerlingen in de kennis van land en volk verre vooruit. Op lateren leeftijd werden hiertoe — naast het hem reeds vertrouwde Spaansch — nog het Italiaansch en Servisch-Kroa-

tisch in ernstige studie genomen. Slechts bij uitzondering publiceerde hij iets over een onderwerp dat in het bijzonder op het gebied van de proefschriften van zijn leerlingen betrekking had; wél doorworstelde hij steeds de geheele literatuur over de geologie van deze streken en liet zijn leerlingen hiervan dan de vruchten plukken.

Zijn belangstelling en zijn werk waren opmerkelijk veelzijdig, waarbij hij op zijn tijd de meest uiteenlopende gegevens op een treffende wijze wist te compileeren. Eén gebied heeft hij bij zijn werk steeds zooveel mogelijk gemeden: dat der speculatieve theorieën, waar de geologie zoo gemakkelijk aanleiding toe geeft. Wél heeft hij dergelijke theorieën van anderen dikwijls op heldere wijze weergegeven en op een rake, veelal niet onvermakelijke manier becritiseerd.

Van de omstreeks honderd grootere publicaties welke van zijn hand verschenen mogen zijn „Voordrachten over de geologie van Nederlandsch Oost-Indië” (1927), zijn werk voor de „Geologische Nomenclator” (1929) en zijn „Bibliography of West Indian Geology” (1938), als voorbeelden van zijn bijzondere werkkraft en doorzettingsvermogen, hier speciaal worden genoemd. De negenen-twintig, onder zijn leiding, bewerkte dissertaties handelen over Ardennen, Jura, Pyreneeën, Balearen, Sardinië, Dalmatië, Palestina, Ceram, Suriname, Bonaire, Aruba en Cuba, over palaeontologische vraagstukken, löss en Röntgen-onderzoek van kristallen.

Als begrijpelijk gevolg van zijn methode van werken, is de be tekenis van prof. RUTTEN voor de ontwikkeling van de geologische wetenschap van onze Amerikaansche gebiedsdeelen aanzienlijk grooter dan uit zijn eigen publicaties blijkt. In werkelijkheid is de enorme vermeerdering van onze geologische kennis van Curaçao, Aruba en Bonaire, na de belangrijke onderzoekingen van K. MARTIN (1888) en G. J. H. MOLENGRAAFF (1929) geheel aan zijn initiatief, organisatievermogen en beheersching van het onderwerp te danken.

Prof. RUTTEN vertrok in Maart 1930 met zijn vrouw, vijf geologische studenten en één student in de biologie, naar Curaçao. Van 14 April tot 4 Mei kampeerden allen in het Westelijk deel van dit eiland, van 10 Mei tot 10 Juni bezochten zij Bonaire en van 16 Juni tot 9 Juli trokken zij door Aruba. WESTERMANN, die de oudste rechten had, koos als promotie-onderwerp Aruba, PIJERS kreeg Bonaire, terwijl VERMUNT, RUTTEN jr. en MACGILLAVRY op Curaçao verzameld materiaal bewerkten. Prof. RUTTEN — die

reeds tevoren over foraminiferen van Curaçao had gepubliceerd — schreef een buitengewoon aardig reisverhaal, een fraai overzicht van de geologie der drie eilanden en een bewonderenswaardige samenvatting van onze palaeontologische kennis van Nederlandsch West-Indië, terwijl in meerdere geschriften de resultaten van het gezamenlijk onderzoek door hem in een grooter verband werden bekeken.

Van de twee excursies naar Cuba waren zeven dissertaties het resultaat, waarop nog drie andere zullen volgen.

Het is buitengewoon jammer dat zijn diepgaande en toch heldere colleges over het Caraïbisch gebied bij zijn dood nog niet in boekvorm waren uitgekristalliseerd. Hierdoor zullen wij een waardigen tegenhanger van zijn groote werk over Oost-Indië moeten missen.

Reeds kort na de aanvaarding van zijn hoogleeraarsambt werd RUTTEN's wetenschappelijke verdienste erkend door zijn benoeming tot lid van de „Koninklijke Akademie van Wetenschappen”, in 1934 ook door zijn verkiezing tot corresponderend lid van de „Academia de Ciencias” van Cuba. Het „Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap”, de „Maatschappij ter Bevordering van het Natuurkundig Onderzoek der Nederlandsche Koloniën” en het „Provinciaal Utrechts Genootschap” hebben véél aan hem te danken.

Eerbewijzen heeft hij nooit begeerd. Zijn harde werken verschaften hem — naast de toewijding van zijn groote gezin — alle bevrediging en geluk waarop hij in zijn leven aanspraak meende te mogen maken.

Tijdens den oorlog gaf hij blijk van een onverzettelijke Vaderlandsche instelling, waarbij het belang van de studenten, als steeds, zijn bijzonderen aandacht had. Dapper vocht hij mede in het academisch verweer tegen den overweldiger, tot den 9den Juni 1944, een beroerte hem trof.

Een vol jaar duurde het voordat hij weer op het Instituut kon verschijnen. Hij bleef echter hulpbehoevend en had al zijn geestkracht noodig om de vele plichten te vervullen welke hij zich nog had opgelegd.

In den nacht van 5 op 6 Februari trof hem, onverwachts, een tweede attaque, en vroeg in den morgen van den 11den Februari 1946 kwam er een einde aan dit rijk en werkzaam leven.

Het wreede noodlot dat zich, in oorlogstijd, aan vele van zijn leerlingen in de Oost bleek te hebben voltrokken, heeft prof.

RUTTEN diep geschokt ¹⁾). Onder hen, die hieraan ten offer vielen waren er twee, die aan de „Eerste Utrechtsche Antillen-Excursie” hadden deelgenomen: PIJPERS en VERMUNT.

PETRUS JOHANNUS PIJPERS werd op 3 Februari 1908 te Rotterdam geboren, liet zich in 1926 inschrijven aan de Rijks-Universiteit te Utrecht en promoveerde 13 Januari 1933 op een proefschrift over Bonaire, waarin hij het bestond om niet alleen het geologische, petrografische en mineralogische, maar ook het groote palaeontologische materiaal van dit eiland op een voortreffelijke wijze te bewerken. Hij was een fijn en kritisch mensch, en een goed vriend.

Veel rust heeft hij in zijn korte loopbaan als petroleum-geoloog niet gekend. In October 1932 werd hij reeds door de B.P.M. naar Roemenië gezonden; hij bleef daar tot eind November 1933 (met een week verlof om te promoveeren) en vertrok in December 1933 naar Borneo, administratie Balikpapan, waar hij den 13den April 1935 met den handschoen huwde. In April 1937 kwam hij met groot verlof via Japan en Amerika naar Nederland terug en werkte vanat September op het kantoor in Den Haag. Begin December vertrok hij weer naar Indië en verder naar Port Moresby. In Maart 1939 ging hij terug naar Tjepoe, in Januari 1940 weer naar Balikpapan. Zijn groot binnenlandsch verlof bracht hij door in Bandoeng, waar het halen van het brevet sportvliegen mislukte omdat één van de twee oefentoestellen in brand vloog. Maart 1941 naar Pladjoe (Sumatra); Februari 1942 als oorlogs-geoloog in Bandoeng geplaatst; 12 Maart gevangen genomen; 5 April doorgestuurd naar Pladjoe, later naar Muntok (Banka), daarna naar Belalan (Sumatra), waar hij op 13 Maart 1945 aan acute longontsteking stierf.

LOUIS WILHELM JOSEPH VERMUNT werd op 23 Mei 1903 te Amsterdam geboren. Hij had reeds een korte loopbaan in den handel achter den rug, toen hij, in 1926 tot de studie in de geologie te Utrecht besloot. Hij schreef, tezamen met M. G. RUTTEN, een viertal verhandelingen over Curaçao en promoveerde op 22 Maart 1937 over de „Geology of the province of Pinar del Rio, Cuba.” In April 1937 vertrok hij, enkele dagen na zijn huwelijk, voor de N.K.P.M. naar Soengei Gerong, bij Palembang. Tijdens het uitbreken van den oorlog werkte hij in de buurt van Penang. Hij stierf — nà 1943 — in een kamp, op Sumatra.

Zij allen rusten in Vrede!

¹⁾ Men leze de herdenking van vier zijner leerlingen in *Geol. en Mijnb. (n.s.)* 7, 25-26.

Voornaamste publicaties, door of onder leiding van prof. L. M. R. RUTTEN geschreven, welke betrekking hebben op de Nederlandsche gebiedsdeelen in Amerika

- L. RUTTEN, 1928. Tertiary foraminifera from Curaçao. *Proc. Akad. Wet.* 31, 1061–1070, 50 figg, tab. — Tertiaire foraminiferen van Curaçao. *Verslag Afd. Natuurk. Akad. Wet.* 37, 857–867, 50 figg, tab.
- P. PIJPERS, 1931. The occurrence of foreign pebbles on the isle of Bonaire. *Proc. Akad. Wet.* 34, 169–174, fig.
- L. W. J. VERMUNT & M. G. RUTTEN, 1931. Geology of Central-Curaçao. *Proc. Akad. Wet.* 34, 271–276, 2 figg.
- L. W. J. VERMUNT & M. G. RUTTEN, 1931. Geology of the surroundings of „St. Martha” and „St. Kruis” (Curaçao). *Proc. Akad. Wet.* 34, 558–563, 4 figg.
- ROBERT IJZERMAN, 1931. Outline of the geology and petrology of Surinam (Dutch Guiana). *Diss. Utrecht*, Kemink & Zoon, xvi + 520 pp, 63 figg, 48 tabb, 6 kaarten waarvan 2 los.
- P. J. PIJPERS, 1931. Some remarks on the geology of the surroundings of „Ronde Klip” (East Curaçao). *Proc. Akad. Wet.* 34, 1023–1027, fig.
- L. W. J. VERMUNT & M. G. RUTTEN, 1931. Some remarks on the geology of N. Curaçao. *Proc. Akad. Wet.* 34, 1028–1031, 2 figg.
- L. M. R. RUTTEN, 1931. Een geologische reis met Utrechtsche studenten naar de Nederlandsche Benedenwindsche Eilanden. *W. I. Gids* jrg. 13, 189–309.
- L. M. R. RUTTEN, 1931. Our palaeontological knowledge of the Netherlands West-Indies in 1930. *Leids. Geol. Meded.* 5 (Feestb. Martin), 651–672.
- P. J. PIJPERS, 1931. Bonaire. *Leids. Geol. Meded.* 5 (Feestb. Martin), 704–708, fig.
- J. H. WESTERMANN, 1931. Aruba. *Leids. Geol. Meded.* 5 (Feestb. Martin), 709–714, fig.
- M. G. RUTTEN & L. W. J. VERMUNT, 1932. The Seroe di Cueba limestone from Curaçao. *Proc. Akad. Wet.* 35, 228–240, 2 figg, 3 tabb.
- H. J. MAC GILLAVRY, 1932. The rudist fauna of Seroe Teintje limestone (Northern Curaçao). *Proc. Akad. Wet.* 35, 381–392, 5 figg, 2 tabb.
- L. M. R. RUTTEN, 1932. De geologische geschiedenis der drie Nederlandsche Benedenwindsche Eilanden. *W. I. Gids*, jrg. 13, 401–441, 21 figg.
- JAN HUGO WESTERMANN, 1932. The geology of Aruba. *Diss. Utrecht, Geogr. Geol. Meded. Utrecht Phys. Geol.* 7, 130 + iv pp, 24 figg, 3 tabb, losse kaart.
- PETRUS JOHANNUS PIJPERS, 1933. Geology and paleontology of Bonaire (D.W.I.). *Diss. Utrecht, Geogr. Geol. Meded. Utrecht Phys. Geol.* 8, viii + 104 pp, 157 figg, 2 tabb, losse kaart.
- W. VAN TONGEREN, 1934. Chemical analyses of some rocks from Aruba. *Proc. Akad. Wet.* 37, 162–167, 4 figg.